

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
NILS WAHL IŠVADA,
pateikta 2018 m. lapkričio 15 d.¹

Byla C-118/17

Zsuzsanna Dunai
prieš
ERSTE Bank Hungary Zrt

(*Budai Központi Kerületi Bíróság* (Budajaus centrinis apygardos teismas, Vengrija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Paskolos užsienio valiuta sutartys – Negaliojančiomis pripažintos nesąžiningos sąlygos – Nacionalinės teisės aktai, kuriais negaliojimo pasekmės ištaisomos pakeičiant aptariamų sutarčių turinį – Likusios šių sutarčių dalies tolesnis galiojimas – Galimybė atitinkamos valstybės narės aukščiausiam teismui priimti sprendimus, kuriais siekiama suvienodinti jurisprudenciją“

Išvadas

1. Ši byla yra viena iš kelių bylų, kuriose daugiausia Vengrijos teismai pateikia prašymus priimti prejudicinį sprendimą, susijusius su Direktyvos 93/13/CEE² nuostatų išaiškinimu nagrinėjant bylas dėl paskolos užsienio valiuta sutartyse nustatytų sąlygų galiojimo.
2. Ši byla buvo iškelta, be kita ko, po to, kai buvo priimti nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos pirmiausia pripažįstamos negaliojančiomis tokių sutarčių sąlygos, leidžiančios kredito įstaigoms pačioms nustatyti atitinkamos valiutos pirkimo ir pardavimo kursus (vadinamieji skirtingi keitimo kursai arba „spread“). Šiuose teisės aktuose taip pat nustatyta, jog šalis gali teismo prašyti, kad jis netaikytų tokių sąlygų, tačiau negali prašyti, kad jis pripažintų negaliojančia visą paskolos užsienio valiuta sutartį.
3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl šio draudimo galiojimo. Šiam teismui kyla klausimas, ar jis gali, remdamasis pirmiausia Direktyvos 93/13 teikiama apsauga, paskolos sutartį, dėl kurios jis turi priimti sprendimą vykstant priverstinio vykdymo procedūrai, pripažinti negaliojančia, jeigu, jo teigimu, taip būtų apginti ekonominiai vartotojo interesai.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288), iš dalies pakeista 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES (OL L 304, 2011, p. 64) (toliau – Direktyva 93/13).

4. Taigi šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo prašoma, atsižvelgiant į pirmiau jame išnagrinėtas bylas³, vėl pateikti paaiškinimų dėl teismo įsikišimo, remiantis Direktyvos 93/13 veiksmingumu, apimties labai specifinėmis aplinkybėmis, susijusiomis su paskolų užsienio valiuta sutartimis.

Teisinis pagrindas

Sajungos teisė

5. Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas <...>, šios direktyvos nuostatos nėra taikomos“.

6. Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose [kad sutartyje, kurią verslininkas sudaro su vartotoju, nurodytos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytais sąlygomis] nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

7. Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų [konkuruojančių verslininkų] naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų [verslininkų] sudaromose su vartotojais.“

Vengrijos teisė

Vengrijos Pagrindinis Įstatymas

8. *Alaptörvény* (Vengrijos Pagrindinis Įstatymas) 25 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas, Vengrija) „užtikrina <...>, kad teismai vienodai taikytų teisę, priima sprendimus siekdamas vienodo teisės nuostatų aiškinimo ir šie sprendimai yra privalomi teismams“.

Įstatymas dėl kredito įstaigų

9. *Hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény* (1996 m. Įstatymas Nr. CXII dėl kredito ir finansų įstaigų, toliau – Įstatymas dėl kredito įstaigų) 213 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Vartojimo paskolos ar būsto paskolos sutartis negalioja, jeigu joje nenurodyta:

<...>

c) visa su sutartimi susijusių išlaidų suma, įskaitant palūkanas, papildomas išlaidas, taip pat jų metinę vertę, išreikštą procentiniu dydžiu,

3 Kalbama, be kita ko, apie bylas, kuriose priimti 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282), 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Andriiciuc ir kt.* (C-186/16, EU:C:2017:703), 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367) ir galiausiai 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750).

<...>“

Įstatymas Nr. XXXVIII

10. *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XXXVIII, kuriuo reglamentuojami tam tikri aspektai, susiję su *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimu, kuriuo suvienodinama jurisprudencija dėl finansų įstaigų su vartotojais sudarytų paskolų sutarčių, toliau – Įstatymas Nr. XXXVIII) 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šis įstatymas taikomas paskolos sutartims, su vartotojais sudarytoms nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos. Taikant šį įstatymą paskolos sutartimis su vartotojais laikomos vartotojo ir finansų įstaigos sudarytos kredito, paskolos arba finansinės nuomos užsienio valiuta sutartys (registruotos užsienio valiuta arba sudarytos išmokant paskolos sumą užsienio valiuta ir šią sumą grąžinant [Vengrijos forintais (HUF)]) arba tokios sutartys HUF, jeigu jose nustatyta bendroji sąlyga arba atskirai nesuderėta sąlyga, kaip tai suprantama pagal 3 straipsnio 1 dalį arba 4 straipsnio 1 dalį.“

11. Įstatymo Nr. XXXVIII 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta:

„1. Negaliojančios yra tos su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių sąlygos, pagal kurias finansų įstaiga, išmokėdama finansavimo ar suteiktos paskolos išperkamosios nuomos objektui įsigyti sumą, taiko užsienio valiutos pirkimo kursą, o apskaičiuodama mėnesines įmokas – valiutos pardavimo kursą arba valiutos keitimo kursą, kuris skiriasi nuo taikyto išmokant paskolą, išskyrus atskirai suderėtas sąlygas.

2. Vietoj 1 dalyje nurodytos negaliojančios sąlygos ir nepažeidžiant 3 dalies nuostatų, kiek tai susiję su paskolos sumos išmokėjimu ir jos grąžinimu (įskaitant mėnesinių įmokų, visų administravimo mokesčių, rinkliavų ir komisinių mokesčių užsienio valiuta mokėjimą), taikomas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas oficialus atitinkamos valiutos keitimo kursas.“

Įstatymas Nr. XL

12. *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014 m. Įstatymas Nr. XL dėl taisyklių, taikomų paskolos įvertinimo ataskaitai, nurodytai [Įstatyme Nr. XXXVIII], ir dėl įvairių kitų priemonių, toliau – Įstatymas Nr. XL) 37 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Sutarčių, kurioms taikomas šis įstatymas, atveju šalys gali teismo prašyti pripažinti negaliojančia sutartį arba tam tikras jos sąlygas (toliau – dalinis negaliojimas), nesvarbu, kokios priežastys lemia tokį negaliojimą, tik jeigu kartu prašo taikyti negaliojimo teisinės pasekmės, t. y. pripažinti sutarties galiojimą ar jos faktinį veikimą, kol bus priimtas sprendimas. Jeigu šalis to nepadaro ir nepasinaudoja galimybe ištaisyti trūkumus, ieškinys pripažįstamas nepriimtiniu ir byla nenagrinėjama iš esmės. <...>“

Įstatymas Nr. LXXVII

13. Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (2014 m. Įstatymas Nr. LXXVII dėl klausimų, susijusių su valiutos, kuria sudarytos tam tikros paskolos sutartys, pakeitimu ir su palūkanoms taikomomis taisyklėmis, toliau – Įstatymas Nr. LXXVII) 10 straipsnyje nustatyta:

„Kiek tai susiję su hipoteka užtikrintomis paskolos užsienio valiuta sutartimis ir hipoteka užtikrintomis paskolos sutartimis, kurios pagrįstos užsienio valiuta, finansų įstaiga per terminą, nustatytą tam, kad būtų įvykdyta pareiga pateikti paskolos įvertinimo ataskaitą pagal [Įstatymą Nr. XL], privalo konvertuoti į kreditą forintais visą skolą, susidarančią pagal su vartotojais sudarytą hipoteka užtikrintos paskolos užsienio valiuta sutartį arba hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, pagrįsta užsienio valiuta, arba skolą, kuri apskaičiuota remiantis paskolos įvertinimo ataskaita, parengta pagal [Įstatymą Nr. XL], įskaitant palūkanas, rinkliavas, komisinius ir administravimo mokesčius, mokėtinus užsienio valiuta, taikant vieną iš toliau nurodytų dviejų verčių:

- a) atitinkamos valiutos keitimo kursų, oficialiai Vengrijos nacionalinio banko nustatytų 2014 m. birželio 16 d.–2014 m. lapkričio 7 d. laikotarpiu, vidurkį arba
- b) atitinkamos valiutos keitimo kursą, kurį Vengrijos nacionalinis bankas buvo oficialiai nustatęs 2014 m. lapkričio 7 d.,

kuri palankesnė vartotojui atitinkamą datą (toliau – konvertavimas į HUF).“

14. Minėto įstatymo 15/A straipsnyje nurodyta:

1. Nagrinėjant bylas, kurios pradėtos prašant pripažinti negaliojančia (arba iš dalies negaliojančia) su vartotoju sudarytą paskolos sutartį arba nustatyti teises negaliojimo pasekmes, šio įstatymo nuostatos dėl konvertavimo į forintus taikomos ir vartotojo skolai, susidarančiai pagal paskolos užsienio valiuta sutartį arba paskolos sutartį, pagrįstą užsienio valiuta, apskaičiuotai remiantis paskolos įvertinimo ataskaita, parengta pagal [Įstatymą Nr. XL].

2. Suma, kurią vartotojas sumokėjo iki sprendimo priėmimo, išskaičiuojama iš jo skolos sumos, apskaičiuotos forintais atitinkamą dieną, kurią parengiama paskolos įvertinimo ataskaita.

3. Jei su vartotoju sudaryta paskolos sutartis pripažįstama galiojančia, pagal šio įstatymo nuostatas reikia nustatyti konkrečias sutarties šalių sutartines teises ir prievoles, kylančias pagal paskolos įvertinimo ataskaitą, parengtą remiantis [Įstatymu Nr. XL].“

Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

15. 2007 m. gegužės 24 d. Zsuzsanna Dunai sudarė su banku paskolos užsienio valiuta, būtent Šveicarijos frankais (CHF), sutartį dėl 115 573 CHF sumos.

16. Pagal šią sutartį išmokėtina suma buvo nustatyta nacionaline valiuta, t. y. HUF, taikant galiojančią CHF ir HUF dienos pirkimo kursą, ir sudarė 14 734 000 HUF. Paskola turėjo būti grąžinama taip pat HUF, tačiau tuo tikslu buvo taikomas dienos pardavimo kursas. Be to, keitimo rizika, t. y. rizika, susijusi su atitinkamų valiutų keitimo kurso pokyčiais, nagrinėjamu atveju reiškiančiais HUF nuvertėjimą CHF atžvilgiu, teko Z. Dunai.

17. Pagrindinės bylos šalys sutartį sudarė notaro patvirtintu aktu, todėl, skolininkei neįvykdžius savo įsipareigojimų, šis aktas taptų vykdytinas netaikant jokios teisminės procedūros Vengrijos teisme.

18. Banko prašymu notaras 2016 m. balandžio 12 d. leido pradėti priverstinį sutarties vykdymą.

19. 2016 m. spalio 5 d. Z. Dunai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pateikė prieštaravimą dėl priverstinio vykdymo, remdamasi sutarties negaliojimu, nes joje, Z. Dunai teigimu, pažeidžiant Įstatymo dėl kredito įstaigų 213 straipsnio 1 dalies c punktą, nebuvo nurodytas skirtumas tarp valiutų kurso, taikytino išmokant paskolos sumą, ir valiutų kurso, taikytino ją grąžinant.

20. Bankas paprašė atmesti prieštaravimą.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad 2014 m. Vengrijos teisės aktų leidėjas priėmė kelis įstatymus, taikytinus pagrindinėje byloje, kuriais siekiama įgyvendinti *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimą, priimtą dėl vienodo civilinės teisės aktų aiškinimo ir atsižvelgiant į paskolos užsienio valiuta sutartis, po to, kai buvo priimtas 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282). Minėtame sprendime *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) pirmiausia nusprendė, kad nesąžiningomis laikytinos tokios sąlygos, kokios nustatytos pagrindinėje byloje aptariamoje paskolos sutartyje, pagal kurias išmokant paskolos sumą taikomas valiutos pirkimo kursas, o ją grąžinant – valiutos pardavimo kursas.

22. Minėtuose įstatymuose pirmiausia buvo numatyta panaikinti tokiose sutartyse nurodytas sąlygas, leidžiančias bankams patiems nustatyti valiutos pirkimo ir pardavimo kursus, ir pakeisti juos Vengrijos nacionalinio banko nustatytu oficialiu atitinkamos valiutos keitimo kursu. Taip įsikišus teisės aktų leidėjui buvo panaikintas skirtumas tarp įvairių keitimo kursų, grindžiamų šiais pirkimo ir pardavimo kursais.

23. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, jog dėl šių teisėkūros veiksmų teismas, į kurį kreiptasi, nebegali konstatuoti, kad paskolos užsienio valiuta sutartis negalioja, nes atlikus šiuos veiksmus nebeliko situacijos, lemiančios negaliojimo pagrindą, todėl sutartis lieka galioti ir vartotojui tenka finansinė našta, susijusi su keitimo rizika. Kadangi kaip tik šio išpareigojimo vartotoja ir stengėsi išvengti pateikdama prieštaravimą banko atžvilgiu, pagrindinę bylą nagrinėjančiam teismui pripažinus minėtą sutartį galiojančia būtų pažeisti jos interesai.

24. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, akivaizdu, kad Vengrijos teisės aktų leidėjas, 2014 m. priimdamas įvairius įstatymus, aiškiai pakeitė paskolų sutarčių turinį taip, kad bylas nagrinėjančių teismų sprendimai taptų palankūs bankams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar tokia padėtis atitinka Teisingumo Teismo pateiktą Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies aiškinimą.

25. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pagal *Kúria* (Aukščiausiojo Teismo) sprendimus, priimtus siekiant vienodo civilinės teisės nuostatų aiškinimo, pirmiausia pagal 2013 m. gruodžio 16 d. Sprendimą Nr. 6/2013 PJE, teismui neleidžiama konstatuoti paskolos sutarties, kaip antai aptariamos pagrindinėje byloje, negaliojimo. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad priimant šiuos sprendimus neužtikrinama galimybė juos apskūsti įstatyme nurodytam teismui ir nesilaikoma teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimų. Nors procedūra, kurią vykdant siekiama šio tikslo, nėra rungimosi procedūra, ji užbaigiama priimant sprendimą, privalomą teismams, nagrinėjantiems rungimosi principu grindžiamas bylas pagal ginčo teisenos taisykles.

26. Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi Venecijos komisijos per jos 90-ąją plenarinę sesiją priimtos nuomonės dėl 2011 m. Įstatymo Nr. CLXII dėl teisėjų teisinio statuso ir atlyginimo ir 2011 m. Įstatymo Nr. CLXI dėl Vengrijos teismų darbo organizavimo ir administravimo (Venecija, 2012 m. kovo 16–17 d.) 69–75 punktais, iš kurių matyti, kad sprendimai, priimami Vengrijoje pagal vadinamąją vienodinimo procedūrą, yra ginčytini pagrindinių teisų atžvilgiu.

27. Šiomis aplinkybėmis *Budai Központi Kerületi Bíróság* (Budajaus centrinis apygardos teismas, Vengrija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar [2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezoliucinės dalies] 3 punktą reikia suprasti taip, kad nacionalinis teismas taip pat gali ištaisyti verslininko ir vartotojo sutarties sąlygos negaliojimo pasekmes, kai tolesnis sutarties galiojimas prieštarauja ekonominiams vartotojo interesams?
2. Ar Europos Sąjungai suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir pagrindinius Sąjungos teisės principus, kaip antai lygybės prieš įstatymą, nediskriminavimo, veiksmingos teisminės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo principus, atitinka tai, kad valstybės narės parlamentas įstatymu pakeičia privatinės teisės sutartis, priskiriamas prie analogiškų kategorijų ir sudarytas verslininko ir vartotojo?

Jei į pirmesnį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [Sąjungai] suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir pagrindinius Sąjungos teisės principus, kaip antai lygybės prieš įstatymą, nediskriminavimo, veiksmingos teisminės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo principus, atitinka tai, kad valstybės narės parlamentas įstatymu pakeičia įvairias paskolos užsienio valiuta sutarties dalis siekdamas apsaugoti vartotojus, tačiau tai sukelia teisėtiems vartotojų apsaugos interesams priešingų pasekmių, nes po pakeitimų paskolos sutartis toliau galioja ir vartotojui toliau tenka su valiutų kursais susijusios rizikos našta?

3. Jeigu turinys susijęs su sutartimis, sudarytomis tarp verslininko ir vartotojo, ar [Sąjungai] suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir pagrindinius Sąjungos teisės principus, kaip antai lygybės prieš įstatymą, nediskriminavimo, veiksmingos teisminės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo principus, atitinka tai, kad valstybės narės aukščiausiosios teisminės instancijos vienodinimo komisija visais civilinės teisės klausimais priimamais „sprendimais siekiant vienodai aiškinti teisės nuostatas“ nulemia bylą nagrinėjančio teismo jurisprudenciją?

Jei į pirmiau pateiktą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [Sąjungai] suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir pagrindinius Sąjungos teisės principus, kaip antai lygybės prieš įstatymą, nediskriminavimo, veiksmingos teisminės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo principus, atitinka tai, kad valstybės narės aukščiausiosios teisminės instancijos vienodinimo komisija visais civilinės teisės klausimais priimamais „sprendimais siekiant vienodai aiškinti teisės nuostatas“ nulemia bylą nagrinėjančio teismo jurisprudenciją, jeigu vienodinimo komisijos nariai (teisėjai) nėra skiriami skaidriai, pagal iš anksto nustatytas taisykles, jeigu šios komisijos taikoma procedūra nėra vieša ir jeigu neįmanoma *a posteriori* susipažinti su taikyta procedūra, t. y. pritaikyta ekspertų pateikta informacija, doktrina ir įvairių narių balsavimo rezultatais (ar nuomonės sutapo, ar ne)?“

Analizė

Pirminės pastabos

28. Kadangi ši byla yra viena iš bylų⁴, kurias nagrinėdamas Teisingumo Teismas sprendė Direktyvos 93/13 taikymo sąlygų vartojimo paskolos užsienio valiuta sutarčių, kurių buvo labai daug sudaryta Vengrijoje, vykdymo konkrečiomis aplinkybėmis klausimą, mano manymu, pirmiausia reikia nurodyti, su koku teisiniu kontekstu ir kokia jurisprudencija ši byla susijusi.

29. Taip pat iš pradžių reikia išnagrinėti klausimą, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo klausimais iš tikrųjų nesiekia ginčyti sutarties sąlygų, kurios atspindi įstatymų ir kitų teisės aktų privalomas nuostatas ir kurioms pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį ši direktyva netaikoma, arba sąlygų, susijusių su pagrindiniu sutarties dalyku, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį.

Teisinio konteksto ir reikšmingos jurisprudencijos apžvalga

30. Primintina, kad šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą ginčijami nacionalinės teisės aktai buvo priimti po 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) priėmimo.

31. Mano nuomone, iš šio sprendimo galima padaryti dvi svarbias išvadas.

32. Pirmą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad sąvoka „pagrindinis sutarties dalykas“ nebūtinai apima sąlygą, įtrauktą į verslininko ir vartotojo sudarytą paskolos užsienio valiuta sutartį ir nesuderėtą atskirai, kaip antai pagrindinėje byloje aptariamą sąlygą, kuri, mano manymu, kvalifikuotina kaip „skirtingų keitimo kursų“ sąlyga. Taigi tokią sąlygą galima pripažinti nesąžininga, todėl jos galima netaikyti.

33. Antra, priešingai bendrajai taisyklei, pagal kurią bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali iš dalies ar visiškai pakeisti ginčijamų sąlygų⁵, Teisingumo Teismas nusprendė, jog Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad, susidarius situacijai, kaip antai nagrinėjamai pagrindinėje byloje, kai panaikinus nesąžiningą sąlygą verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis nebegali būti vykdoma – o tai turėtų ypač neigiamų padarinių vartotojui, – pagal šią nuostatą nedraudžiama nacionalinės teisės norma, kuria nacionaliniam teismui leidžiama ištaisyti šios sąlygos pripažinimo negaliojančia pasekmes pakeičiant ją dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata.

34. Siekdamas išaiškinimo ir norėdamas, kad, nagrinėjant daugelį vartotojų iškeltų bylų, būtų rasta tvari išeitis, Vengrijos teisės aktų leidėjas, priimdamas įstatymus Nr. XXXVIII, XL ir LXXVII ir remdamasis *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendime Nr. 2/2014 PJE, priimtame siekiant vienodo civilinės teisės nuostatų aiškinimo⁶, nustatytais principais, atliko kelis dalinius nacionalinės teisės nuostatų, anksčiau taikytų kredito sutartims, pakeitimus. Šiais teisės aktais buvo siekiama atsižvelgti į įvairius klausimus, kurių kilo Vengrijos teismams nagrinėjant sąlygas, nustatytas paskolų užsienio valiuta sutartyse.

4 Remiuosi bylomis, kuriose priimti pirmiausia 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367) ir galiausiai 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750); šiuose sprendimuose kaip tik ginčijami 2014 m. priimti Vengrijos teisės aktai.

5 Žr., be kita ko, 2015 m. sausio 21 d. Sprendimą *Unicaja Banco ir Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, EU:C:2015:21, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2017 m. sausio 26 d. Sprendimą *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60, 71 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

6 *Magyar Közlöny* 2014/91., p. 10975.

35. Taigi nors pats šių naujų teisės aktų priėmimas nebuvo būtinas pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, jis paaiškinamas siekiu supaprastinti ir pagreitinti tokių bylų nagrinėjimą⁷.

36. Šiuose teisės aktuose nustatyta, kad turi būti panaikintos užsienio valiuta sudarytose sutartyse nustatytos sąlygos, pagal kurias iki šiol kredito įstaigai buvo leidžiama pačiai nustatyti valiutos pirkimo ir pardavimo kursus. Be to, šiuose teisės aktuose nurodyta, kad tokia sąlyga turi būti pakeista atgaline data galiojančia sąlyga, pagal kurią taikomas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas oficialus atitinkamos valiutos kursas.

37. Taigi Vengrijos teisės aktų leidėjas išsprendė klausimus, kilusius dėl *skirtingų keitimo kursų* praktikos; jis nustatė, kad atitinkamos sutarties sąlygos yra negaliojančios, ir jas pakeitė teisėkūros priemonėmis.

38. Šias sąlygas reikia aiškiai skirti nuo tokiose sutartyse nustatytų sąlygų, pagal kurias paskola turi būti grąžinta tam tikra valiuta. Pastarosios sąlygos, būtinai reiškiančios valiutos keitimo riziką, iš esmės yra pagrindinis šių sutarčių elementas, taigi gali būti susijusios su jų pagrindiniu dalyku⁸.

39. Būtent tai buvo patvirtinta 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *Andriciuc ir kt.* (C-186/16, EU:C:2017:703).

40. Pastarajame sprendime, priimtame gavus *Curtea de Apel Oradea* (Oradios apeliacinis teismas, Rumunija) prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, kad sąvoka „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, apima paskolos užsienio valiuta sutarties sąlygą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kuri nėra atskirai suderėta ir pagal kurią paskola turi būti grąžinta tokia pačia valiuta, kuria ji suteikta, nes šia sąlyga nustatyta esminė prievolė, apibūdinanti šią sutartį. Todėl ši sąlyga negali būti laikoma nesąžininga, jeigu ji surašyta aiškiai ir suprantamai⁹.

41. Grįžtant prie pagrindinės bylos matyti, kad dėl naujų Vengrijos teisės aktų suderinamumo su Direktyva 93/13 buvo abejojama pateikiant naujus prašymus priimti prejudicinį sprendimą.

42. Pirmiausia byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367), Teisingumo Teismo buvo klausama, be kita ko, ar pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnį draudžiami šie Vengrijos teisės aktai, priimti po 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) priėmimo, nustatantys konkrečius procedūrinius reikalavimus, taikomus ieškiniams, pateiktiems vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose nustatyta skirtingų keitimo kursų, taikytinų išmokant paskolą ir ją grąžinant, sąlyga ir (arba) kreditoriui suteikiamos teisės vienašališkai keisti sutartį – padidinti palūkanų normą, komisinius ir administravimo mokesčius – sąlyga.

43. Teisingumo Teismas atsakė neigiamai, patikslindamas, kad ginčijami teisės aktai neprieštarauja Direktyvos 93/13 7 straipsniui „tik tuo atveju, jei tokių sutartyje esančių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jeigu nebūtų šių nesąžiningų sąlygų“¹⁰. Pažymėtina, kad Teisingumo Teismas atsižvelgė į aplinkybę, jog Vengrijos teisės

⁷ Šiuo klausimu žr., be kita ko, mano išvadą, pateiktą byloje *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:9, 52 ir 53 punktai).

⁸ Šiuo klausimu žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 60–65 punktai). Pažymėtina, jog savo Sprendime Nr. 2/2014 PJE, *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė, kad „su vartotoju sudarytos paskolos užsienio valiuta sutarties sąlyga, pagal kurią vartotojas už palankesnę palūkanų normą prisiima visą valiutos keitimo riziką, yra viena iš sąlygų, kuriose apibrėžiamas pagrindinis sutarties dalykas ir kurių nesąžiningas pobūdis iš esmės negali būti nagrinėjamas. Tokią sąlygą galima nagrinėti ir pripažinti nesąžininga tik tuo atveju, jei sutarties sudarymo metu, taip pat atsižvelgiant į sutarties tekstą ir iš kredito įstaigos gautą informaciją, jos turinys nebuvo suprantamas vidutiniam, pakankamai informuotam, protingai pastabiam ir rūpestingam vartotojui. Sutarties sąlyga, susijusi su valiutos keitimo rizika, yra nesąžininga, taigi sutartis visiškai arba iš dalies negalioja, jei vartotojas dėl nepakankamos ar pavėluotai pateiktos informacijos galėjo pagrįstai manyti, kad valiutos keitimo rizikos iš tikrųjų nėra arba kad jam tenka tik nedidelė tokios rizikos dalis.“

⁹ Žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Andriciuc ir kt.* (C-186/16, EU:C:2017:703, 41 punktas).

¹⁰ Žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 55 punktas).

aktų leidėjas, priimdamas pirmiausia įstatymus Nr. XXXVIII ir Nr. XL, siekė ne tik kad būtų lengviau konstatuoti paskolos užsienio valiuta sutarčių sąlygų, pagal kurias numatyti skirtingi keitimo kursai, nesąžiningą pobūdį, bet ir kad būtų sutrumpintos ir supaprastintos Vengrijos teismuose taikytinos procedūros¹¹.

44. Nors, kaip matyti iš Įstatymo Nr. XXXVIII 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies, Vengrijos teisės aktų leidėjas siekė pripažinti nesąžiningomis tik dviejų rūšių sąlygas, esančias daugelyje vartotojo ir verslininko sudarytų paskolos užsienio valiuta sutarčių, t. y., viena vertus, susijusias su skirtingais keitimo kursais ir, kita vertus, – su vienašališka keitimo teise¹², vis dėlto nacionaliniai teismai gali išnagrinėti ir galbūt nesąžiningą kitų aptariamose sutartyse nustatytų sąlygų pobūdį, įskaitant sąlygas, kuriose apibrėžiamas pagrindinis dalykas, tuo atveju, jei būtų manoma, kad jos nėra surašytos aiškiai ir suprantamai.

45. Teisingumo Teismas patvirtino savo atliktą Vengrijos teisės aktų galiojimo vertinimą neseniai priimtame 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), patikslindamas, be kita ko, kad Direktyvos 93/13 4 straipsniu įpareigojama sutarties sąlygų aiškumą ir suprantamumą sutarties sudarymo momentu vertinti atsižvelgiant į visas su jos sudarymu susijusias aplinkybes ir į visas kitas sutarties sąlygas, nepaisant to, kad kai kurios iš šių sąlygų vėliau nacionalinės teisės aktų leidėjo buvo pripažintos nesąžiningomis arba, preziumavus, kad jos tokios yra, panaikintos¹³.

46. Šie keli sprendimai patvirtina, kad nors būtina konstatuoti, jog sąlygos yra nesąžiningos, ir pripažinti jas negaliojančiomis, teismas, į kurį kreiptasi, negali panaikinti visos sutarties, sudarytos užsienio valiuta. Kitaip tariant, bylą nagrinėjantis teismas, turintis konstatuoti, kad su skirtingais keitimo kursais susijusi sąlyga yra nesąžininga, taigi ir ją panaikinti, galbūt pakeisdamas ją dispozityviaja nuostata, negali kartu pareikšti abejonių dėl esminių sutarties sąlygų, susijusių su valiutos keitimo rizika.

47. Mano nuomone, iš esmės būtent šią išvadą šioje byloje siekia ginčyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Prie šio klausimo dar grįšiu.

Privalomųjų nuostatų, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį, buvimas

48. Nors nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą šis klausimas nėra aiškiai iškeltas, reikia nustatyti, ar ginčijami teisės aktai, kuriuos iš esmės sudaro įstatymai Nr. XXXVIII, Nr. XL ir Nr. LXXVII, patenka į Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, ar jie veikiau nagrinėtini kaip priemonės, kurių valstybės narės gali imtis siekdamos užtikrinti šios direktyvos laikymąsi.

49. Pažymėtina, kad tarp šios bylos ir bylos, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), bendra tai, kad jos abi susijusios su minėtų teisės aktų, tarp kurių yra įstatymai Nr. XXXVIII, Nr. XL ir Nr. LXXVII, poveikiu.

50. Byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750), pirmiausia buvo keliamas klausimas, kiek su valiutos keitimo rizika susijusios sąlygos, kurios tapo sutarties dalimi po Vengrijos teisės aktų leidėjo įsikišimo, gali patekti į Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalies taikymo sritį. O šioje byloje reikia nustatyti, ar su Direktyva 93/13 suderinama tai, kad, siekiant užkirsti kelią nesąžiningai praktikai, kurią labai dažnai vykdo bankai, pagal valstybės narės teisės aktus panaikinamos ir pakeičiamos nesąžiningos sąlygos, tačiau nepanaikinamos atitinkamos sutartys, todėl vartotojui ir toliau tenka valiutos keitimo rizika. Taigi tarp klausimų, pateiktų kiekvienoje iš šių bylų, yra akivaizdus ryšys.

11 Žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 45 punktas).

12 Žr. 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 44 punktas).

13 Žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750, 83 punktas).

51. Taip pat kyla klausimas, ar šiuo atveju taikytina Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis.

52. Atsižvelgdamas į išvadas, padarytas 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *OTP Bank ir OTP Faktoring* (C-51/17, EU:C:2018:750) (susijusias su atsakymu į antrąjį prejudicinį klausimą), esu tos nuomonės, kad šiuo atveju Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis netaikytina.

53. Kaip Teisingumo Teismas pažymėjo šio sprendimo 50 punkte, šiuo atveju valiutos keitimo rizika kyla iš paties aptariamos paskolos sutarties pobūdžio. Tačiau iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nurodytos informacijos matyti, kad ši rizika bent jau iš dalies išlieka ir dėl Įstatymo Nr. XXXVIII 3 straipsnio 2 dalies, siejamos su Įstatymo Nr. LXXVII 10 straipsniu, taikymo, nes šiomis nacionalinės teisės nuostatomis teisėtai pakeičiamos galiojančios sutartys: jose valiutos, kuria sudaryta paskolos sutartis, keitimo kursas pakeičiamas Vengrijos nacionalinio banko nustatytu oficialiu kursu.

54. Taigi, dėl sąlygos, susijusios su skirtingais keitimo kursais, pakeitimo, taikant Įstatymo Nr. XXXVIII 3 straipsnio 2 dalį ir Įstatymo Nr. LXXVII 10 straipsnį, sąlyga, kad tarp sutarties šalių taikomas Vengrijos nacionalinio banko nustatytas keitimo kursas, galiojantis termino pabaigos dieną, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktų leidėjas siekė nustatyti tam tikras sąlygas, susijusias su pareigomis, įtvirtintomis paskolų užsienio valiuta sutartyse (žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 62 punktą). Vadinas, šios sąlygos, atspindinčios privalomąsias teisės aktų nuostatas, negali būti priskirtos minėtos direktyvos taikymo sričiai (žr. šio sprendimo 64 punktą).

55. Tačiau ši išvada netaikytina kitoms sutarties sąlygoms, pirmiausia apibrėžiančioms keitimo riziką (minėto sprendimo 65 punktas). Teisingumo Teismo nuomone, pakeitimais pagal Įstatymo Nr. XXXVIII 3 straipsnio 2 dalį ir Įstatymo Nr. LXXVII 10 straipsnį nebuvo siekiama išspręsti visų klausimų, susijusių su keitimo rizika.

56. Taigi Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalis netaikytina kitokioms nuostatomis, nei susijusios su *skirtingais keitimo kursais*.

57. Kalbant apie pagrindinę bylą, tai reiškia, jog iškart neatmestina, kad klausimas, susijęs su sąlygų, nustatančių keitimo riziką, taikymu, tebėra aktualus ir patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, todėl reikia atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausimus.

Dėl pirmojo klausimo

58. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar teismas gali, remdamasis pirmiausia Direktyvos 93/13 teikiama apsauga, panaikinti visą paskolos sutartį, kurios tolesnis galiojimas, jo nuomone, prieštarautų vartotojo ekonominiams interesams.

59. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl reikšmės, teiktinos 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezoliucinės dalies 3 punktui, kuriame nurodyta: „Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad, susidarius situacijai, kaip antai nagrinėjamai pagrindinėje byloje, kai verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis nebegali būti vykdoma panaikinus nesąžiningą sąlygą, šia nuostata nedraudžiama nacionalinės teisės norma, kuria nacionaliniam teismui leidžiama ištaisyti šios sąlygos negaliojimo pasekmes pakeičiant ją dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata.“

60. Pabrėžtina, kad šiame sprendime Teisingumo Teismas priminė savo jurisprudenciją¹⁴, pagal kurią nacionalinis teismas negali, remdamasis pirmiausia Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi, papildyti nesąžiningos sutarties sąlygos pakeisdamas jos turinį. Teismas, į kurią kreiptasi, turi tik netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui.

61. Sutartis iš esmės turi išlikti be jokių pakeitimų, išskyrus tuos, kurie atsiranda dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, kiek pagal nacionalinės teisės normas toks sutarties tęstinumas yra *teisiškai* įmanomas.

62. Tačiau, be to, kad esama situacijų, kai sutarties tęstinumas teisiškai neįmanomas, būna atvejų, kai sutarties panaikinimas pasirodo esąs neveiksmingas atsižvelgiant į Direktyva 93/13 siekiamą tikslą.

63. Būtent todėl Teisingumo Teismas 2014 m. balandžio 30 d. Sprendime *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) sušvelnino taisyklę. Toje byloje buvo kalbama apie sutartį, kurios vykdymas be panaikintų sutarties sąlygų arba be jų pakeitimo įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatomis buvo neįmanomas.

64. Kaip matyti iš 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) 85 punkto, Teisingumo Teismo sprendimas grindžiamas siekiu apsaugoti vartotoją nuo neigiamų sutarties panaikinimo pasekmių, leidžiant taikyti nacionalinės teisės normą, pagal kurią negaliojančiomis pripažintas kredito sutarties sąlygas galima pakeisti dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata.

65. Priimdamas tokį sprendimą Teisingumo Teismas priminė tikslą atkurti tikrą pusiausvyrą tarp šalių, kurio siekiant, žinoma, reikia pirmiausia atsižvelgti į vartotojo interesus, bet negalima sutrikdyti sutarties pusiausvyros ir net panaikinti sutarties¹⁵.

66. Atidžiai perskaičius 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) aiškiai matyti, kad principas, jog iš esmės sutartis turi būti ir toliau vykdoma – tik su tais pakeitimais, kuriuos lemia nesąžiningomis pripažintų sąlygų panaikinimas – tebegalioja.

67. Šiame sprendime įtvirtintai šio principo išimčiai, suteikiančiai teismui galimybę taikant nacionalinės teisės normą ištaisyti sąlygos negaliojimo pasekmes pakeičiant ją dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata, pagal šį sprendimą taikomos tam tikros sąlygos. Pirmą, šis pakeitimas turi leisti „pasiek[ti], kad sutartis gal[ėtų] būti toliau vykdoma ir privaloma šalims nepaisant to, kad panaikinta [nesąžininga] sąlyga“¹⁶. Antra, tuo atveju, jei teismas turi panaikinti visą sutartį, minėtas pakeitimas turi leisti išvengti to, kad vartotojui „kiltų ypač neigiami padariniai, kurie galėtų sumažinti sutarties panaikinimo atgrasomąjį poveikį“¹⁷.

68. Tačiau nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo klausimas grindžiamas prielaida, jog ekonominiu požiūriu vartotojui naudingiau, kad teismas panaikintų visą sutartį, o ne paliktų ją galioti panaikinęs visas sąlygas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šališkai ir klaidingai aiškina 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezoliucinės dalies 3 punktą.

69. Kaip Teisingumo Teismas pabrėžė šiame sprendime, dėl visos paskolos sutarties panaikinimo likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš esmės taptų mokėtina nedelsiant, taigi tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją, kuris dėl to nebūtų atgrasytas nuo tokių sąlygų įtraukimo į savo siūlomas sutartis¹⁸.

14 Žr. jurisprudenciją, nurodytą šios išvados 5 išnašoje.

15 Šiuo klausimu žr. 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jörs* (C-397/11, EU:C:2013:340, 46 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

16 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 81 punktas).

17 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 83 punktas).

18 Žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 84 punktas).

70. Taigi reikia konstatuoti, kad nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia pasinaudoti 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimu *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282), kad pateisintų išvadą, priešingą padarytai šiame sprendime, t. y. visos sutarties panaikinimą.

71. Labiau įsigilinus atrodo, kad, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, vartotojui nepalanku tai, kad tuo atveju, jei, nacionaliniam teismui, į kurį kreiptasi, pritaikius dispozityvias nacionalinės teisės nuostatas, sutartys lieka galioti, vartotojui ir toliau tenka nuostoliai, susiję su *keitimo rizika*.

72. Tačiau šis požiūris yra pernelyg siauras ir jo laikantis neatsižvelgiama į visus vartotojų ekonominius interesus. Iš tikrųjų išlaidos, susijusios su keitimo rizika, negali būti vertinamos atskirai, nes ekonominė nauda ir nuostoliai, susiję su visa sutartimi, gali būti nagrinėjami tik atsižvelgiant į visas aplinkybes, kuriomis sudaryta sutartis.

73. Šiuo klausimu, mano manymu, svarbu priminti, kad sutarties sąlygos nesąžiningumą – taigi ir tai, ar dėl tokios sąlygos atsiranda „ryškus neatitikimas“ tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, – reikia vertinti atsižvelgiant į *atitinkamos sutarties sudarymo momentą*, taip pat į visas aplinkybes, kurias verslininkas galėjo žinoti tuo momentu ir kurios galėjo paveikti paskesnę jos vykdymą¹⁹. Šiam vertinimui jokių atveju negali turėti įtakos aplinkybės, susiklostančios po sutarties sudarymo ir nepriklausančios nuo sutarties šalių valios, kaip antai pasikeitęs keitimo kursas²⁰.

74. Be to, net darant prielaidą, kad galima pagrįstai teigti, *quod non*, jog visos ginčijamos paskolos sutarties panaikinimas, atsižvelgiant į tai, kad jis lemia keitimo rizikos panaikinimą, gali būti palankus ekonominiams vartotojų interesams, reikia priminti, kad vien ši aplinkybė nėra lemiama ir savaime negali pateisinti – tariamai siekiant užtikrinti Direktyva 93/13 teikiamą apsaugą – viso paskolos sutarties panaikinimo.

75. Kaip Teisingumo Teismas jau turėjo progą pažymėti, Sąjungos teisės aktų leidėjas, priimdamas Direktyvą 93/13, siekė atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės visai sutarčiai liekant galioti, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų.

76. Dėl kriterijų, leidžiančių nustatyti, ar sutartis iš tikrųjų gali būti toliau vykdoma, pažymėtina, kad tiek Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies formuluotė, tiek ekonominės veiklos teisinio saugumo reikalavimai patvirtina, jog aiškinant šią nuostatą atliekamas objektyvus vertinimas, todėl kurios nors iš šalių, nagrinėjamu atveju – vartotojo, situacija negali būti laikoma lemiamu kriterijumi sprendžiant dėl sutarties likimo.

77. Todėl Direktyva 93/13 neturi būti aiškinama taip, kad sprendamas klausimą, ar sutartis, kurioje nustatyta viena arba kelios nesąžiningos sąlygos, gali likti galioti be šių sąlygų, bylą nagrinėjantis teismas gali remtis tik tuo, kad visos šios sutarties panaikinimas galbūt palankesnis vartotojui²¹.

78. Nors pagal Direktyvą 93/13, kuria siekiama tik minimalaus suderinimo, valstybei narei nedraudžiama, laikantis Sąjungos teisės, nustatyti, kad verslininko su vartotoju sudaryta sutartis, kurioje yra viena ar kelios nesąžiningos sąlygos, būtų visa panaikinta, jei taip užtikrinama geresnė vartotojo apsauga, pažymėtina, kad 2014 m. priimtais Vengrijos teisės aktais dėl paskolų užsienio valiuta siekiama ne panaikinti atitinkamas sutartis, o palikti jas galioti atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pateikiamą aiškinimą.

19 Žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Andriiciuc ir kt.* (C-186/16, EU:C:2017:703, 58 punktas).

20 Žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Andriiciuc ir kt.* (C-186/16, EU:C:2017:313, 85 ir 86 punktai).

21 Žr., be kita ko, 2012 m. kovo 15 d. Sprendimą *Pereničová ir Perenič* (C-453/10, EU:C:2012:144, 31–33 punktai).

79. Šiuo atžvilgiu reikia pabrėžti, kad nacionalinio teismo kompetencija pakeisti sąlygas turi būti griežtai apibrėžta, kad nebūtų sukliudyta siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo – atgrasyti verslininkus nuo nesąžiningų sąlygų įtraukimo į sutartis²².

80. Tačiau jei nacionaliniams teismams būtų leidžiama pakeisti nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti šio tikslo. Iš tikrųjų ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį verslininkams sukuria visiškai tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, nacionalinis teismas vis dėlto gali, kiek būtina, papildyti sutartį, ir taip būtų užtikrinti šių verslininkų interesai²³.

81. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti, jog Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kuria su vartotoju sudarytos sutarties dalinio negaliojimo dėl joje esančios nesąžiningos sąlygos atveju siekiama iš esmės išlaikyti sutarties galiojimą be nesąžiningos sąlygos. Taigi teismas, į kurį kreiptasi, negali ištaisyti sąlygos, esančios verslininko ir vartotojo sutartyje, negaliojimo pasekmių vien dėl to, kad tolesnis sutarties galiojimas tariamai prieštarauja ekonominiais vartotojo interesams.

Dėl antrojo klausimo

82. Matyti, kad antruoju klausimu siekiama išsiaiškinti, ar 2014 m. priimti Vengrijos teisės aktai, kuriais teisėkūros priemonėmis pakeičiamos tam tikros sutarčių sąlygos, yra suderinami su Direktyvos 93/13 nuostatomis.

83. Šiuo atžvilgiu, pratęsiant pirmiau išdėstytus svarstymus, pakanka priminti, jog, kadangi Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi siekiama, pirmiausia dėl teisinio saugumo, išlaikyti vartojimo paskolos sutarčių galiojimą, jei, panaikinus nesąžiningomis pripažintas sąlygas, tai teisiškai dar įmanoma, kaip tik niekas neturi kliudyti teismui panaikinti tam tikras nesąžiningas sąlygas, bet nepanaikinti atitinkamų sutarčių.

84. Taip pat niekas neturi kliudyti tam, kad teisės aktų leidėjas, siekdamas užkirsti kelią nesąžiningai praktikai, kurią labai dažnai vykdo bankai, įstatymais panaikintų tam tikras nesąžiningas sąlygas, bet nepanaikintų atitinkamų sutarčių.

85. Nagrinėjamu atveju matyti, kad Vengrijos teisės aktų leidėjas, priimdamas įstatymus Nr. XXXVIII, Nr. XL ir Nr. LXXVII, nusprendė nustatyti tvarką, skirtą nesąžiningoms sąlygoms, esančioms paskolos užsienio valiuta sutartyse, panaikinti; šių sutarčių labai daug sudaroma Vengrijoje ir dėl jų iškelta daug bylų Vengrijos teismuose.

86. Šie veiksmai – vieni iš tų, kurių gali imtis valstybės narės, kaip numatyta Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su jos dvidešimt ketvirta konstatuojamąja dalimi, siekdamos užkirsti kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, kurias verslininkai sudaro su vartotojais²⁴.

87. Lieka nustatyti, ar šiomis nacionalinės teisės nuostatomis nėra pažeidžiamas veiksmingumo principas, t. y. ar jas taikant netampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku naudotis teisėmis, kurias vartotojams suteikia Sąjungos teisė.

22 Žr., be kita ko, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 79 ir 84 punktai). Dėl galimybės laiko atžvilgiu apriboti restitucijos padarinius, kuriuos lemia teismo pripažinimas, kad su vartotoju sudarytoje sutartyje esanti sąlyga yra nesąžininga, ir kurie pripažįstami tik dėl sumų, kurios pagal šią sąlygą nepagrįstai sumokėtos paskelbus teismo sprendimą, pirmiausia žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Gutiérrez Naranjo ir kt.* (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 63–73 punktai).

23 Žr. 2015 m. sausio 21 d. Sprendimą *Unicaja Banco ir Caixabank* (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, EU:C:2015:21, 31 punktas).

24 Žr., be kita ko, 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimą *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 78 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

88. Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad Įstatymas Nr. XXXVIII buvo priimtas siekiant, kad Sprendime Nr. 2/2014 PJE nustatyti privalomojo pobūdžio principai ne tik galėtų teismams, bet ir galėtų būti tiesiogiai taikomi²⁵. Šiomis aplinkybėmis, kaip matyti iš Įstatymo Nr. XXXVIII aiškinamojo memorandumo 4 punkto²⁶, teisės aktų leidėjas siekė atsižvelgti į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, be kita ko, į 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) rezoliucinės dalies 3 punktą.

89. Iš Įstatymo Nr. XXXVIII formuluotės matyti, kad jis susijęs tik su skirtingų keitimo kursų taikymo pasekmėmis atsižvelgiant į visus pagal paskolos sutartį vartotojams tenkančius mokėjimo įsipareigojimus ir į paskolos sumos išmokėjimą. Teisės nuostata sukelia teisinių pasekmių tik tiek, kiek tai susiję su šia nesąžininga sąlyga, taigi ji niekaip nepanaikina galimybės vartotojui remtis negaliojimu, susijusiu su tariamu sąlygos nesąžiningumu dėl kitų priežasčių. Taip būtų net ir tuo atveju, jei sąlyga būtų susijusi su tokiais pačiais vartotojui tenkančiais įsipareigojimais, nors nebūtų taikomi skirtingi keitimo kursai, bet dėl kitų priežasčių, su sąlyga, kad jas būtų galima nurodyti remiantis apibrėžtimi, pateikiama Direktyvos 93/13 3 straipsnyje.

90. Be to, aplinkybė, kad nuostatų, apibrėžiančių keitimo riziką, nesąžiningas pobūdis negali būti nagrinėjamas, nesusijusi su šiuo įstatymu ir iki šio įstatymo priimtais *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimais, siekiant vienodo teisės nuostatų aiškinimo. Kliūtis tokiam nagrinėjimui yra ta, kad tokios sąlygos patenka į pagrindinio sutarties dalyko apibrėžtį, o šio dalyko nesąžiningas pobūdis iš esmės negali būti vertinamas, nebent šios sąlygos nebūtų surašytos aiškiai ir suprantamai²⁷.

91. Įstatymai Nr. XL ir Nr. LXXVII taip pat nėra susiję su sąlygomis, apibrėžiančiomis keitimo riziką.

92. Kalbant apie Įstatymą Nr. XL pažymėtina, kad jame nustatytos išsamios su Įstatymu Nr. XXXVIII susijusios techninės taisyklės, siekiant paskolos įvertinimo skaidrumo tiek dėl vartotojų, tiek dėl bankų. Šiame įstatyme apibrėžiamos bendrosios civilinės teisės normos, reglamentuojančios paskolos įvertinimą; išsamios taisyklės pateikiamos žemesnio lygmens teisės akte – MNB (Vengrijos nacionalinis bankas) reglamente.

93. Dėl Įstatymo Nr. LXXVII, kuriuo užbaigiamas teisės aktų, susijusių su paskolomis užsienio valiuta, sąrašas, pažymėtina, kad pagal jį privaloma konvertuoti į HUF kredito likučius, išreikštus užsienio valiutomis, ir juo panaikinama keitimo rizika, kuri pagal hipoteka užtikrintos paskolos užsienio valiuta sutartis, sudarytas su privačiais asmenimis, tenka vien paskolos gavėjams. Įstatyme dėl konvertavimo nustatytos konvertavimo į HUF techninės ir teisinės sąlygos, taip pat procedūrinės taisyklės ir su vartotojais sudarytų paskolos sutarčių, susijusių su konvertavimu į HUF, pakeitimo sąlygos.

94. Iš tikrųjų įstatyme dėl konvertavimo remiamasi Sprendime Nr. 2/2014 PJE pateikiamu teiginiu, pagal kurį galiojančių sutarčių atveju keitimo rizika tenka paskolos gavėjui ir šių sąlygų nesąžiningas pobūdis negali būti nagrinėjamas teisme, nebent atvejais, numatytais sprendime dėl suvienodinimo, ir remiantis šiame sprendime nustatytais kriterijais.

25 Žr. aiškinamojo memorandumo 1 punktą, kuriame nurodyta, kad „šiuo įstatymu *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) pateiktam teisės aiškinimui suteikiamas bendrasis ir privalomasis pobūdis. Šiuo įstatymu nenustatomos naujos materialinės teisės normos ir neapibrėžiami nauji principai, taikytini kredito, paskolos ir finansinės nuomos sutartims, juo tik kodifikuojamas *Kúria* atliktas aiškinimas. Tai leidžia daugeliui vartotojų išvengti ilgų ir dideles išlaidas lemiančių procesų, kurie būtų ir didelė našta teismų sistemai.“

26 Šiame punkte pirmiausia nurodyta, kad „nustatant teises pasekmes, kurias lemia *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimas Nr. 2/2014 PJE, šiame įstatyme atsižvelgta į Sąjungos teisės nuostatas, visų pirma į Direktyvos 93/13 dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais nuostatas. Taip pat atsižvelgta į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, kurioje aiškinama Direktyva 93/13, be kita ko, į [2012 m. birželio 14 d.] Sprendime *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349) ir [2014 m. balandžio 30 d.] Sprendime *Kásler ir Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) įtvirtintus principus. Vadovaujantis Teisingumo Teismo jurisprudencija šiuo įstatymu siekiama išlaikyti sutarčių galiojimą panaikinant nesąžiningas sąlygas. Šis požiūris atitinka ir vieną iš bendrųjų civilinės teisės principų, t. y. *pacta sunt servanda* principą (sutarčių privalomoji galia). Pagal šį įstatymą galiojančių sutarčių turinys pakeičiamas tik tiek, kiek būtina, kad neatsitiktų taip, jog be nesąžiningų sąlygų jos negalėtų būti vykdomos. Iš tikrųjų tai lemtų visos sutarties panaikinimą, tai taip pat prieštarautų paskolos gavėjų interesams. Todėl, kalbant būtent apie dalinį negaliojimą, įstatyme apibrėžiamos dispozityviosios nuostatos, kurios, pakeisdamos nesąžiningas sąlygas, tampa neatskiriama sutarties dalimi“.

27 Žr. *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) požiūrį šiuo klausimu, išdėstytą šios išvados 8 išnašoje pateikiamoje citatoje.

95. Taigi neatsižvelgiant į šią aplinkybę ir tik papildomai įstatyme numatoma ateityje apriboti keitimo kurso svyravimą ir sumažinti jo pasekmes.

96. Kitaip tariant, įstatymo loginis pagrindas tas, kad teisėkūros priemonėmis vartotojams suteikiama pagalba, siekiant, kad būtų galima kompensuoti jų paskolas, nors pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį su keitimo rizika susijusios sąlygos – kaip pagrindinio sutarties dalyko apibrėžties esminio elemento – nesąžiningumo nagrinėti negalima.

97. Taigi esu tos nuomonės, kad pagal Direktyvos 93/13 nuostatas nedraudžiama priimti nacionalinės teisės nuostatų, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėje byloje, jeigu jomis, siekiant teisinio saugumo ir aiškumo, atsižvelgiama į Teisingumo Teismo pateiktas aiškinamąsias gaires.

98. Todėl siūlau į antrąjį klausimą atsakyti taip, kad pagal Direktyvą 93/13 valstybei narei nedraudžiama, siekiant užtikrinti teisinį saugumą ir vartotojų apsaugą, teisėkūros priemonėmis pakeisti tam tikras nesąžiningas verslininkų ir vartotojų sutarčių sąlygas, jei šie pakeitimai nekenkia šia direktyva suteikiamos apsaugos veiksmingumui.

Dėl trečiojo klausimo

99. Trečiuoju klausimu, kurį sudaro dvi dalys, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisė atitinka tai, kad *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas), siekdamas vienodo teisės nuostatų aiškinimo, priima sprendimus, kurie privalomi teismams nagrinėjant su vartotojų apsauga susijusias bylas.

100. Jeigu į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tokia pati išvada taikytina ir tuo atveju, jei vienodinimo komisijos nariai nėra skiriami skaidriai, pagal iš anksto nustatytas taisykles, jei šios komisijos taikoma procedūra nėra vieša ir jei neįmanoma *a posteriori* susipažinti su taikyta procedūra, t. y. pritaikyta ekspertų pateikta informacija, doktrina ir įvairių narių balsavimo rezultatais (sužinoti, ar nuomonės sutapo, ar ne).

101. Mano manymu, kaip pažymėjo Europos Komisija, galima pagrįstai abejoti atsakymo į šį klausimą naudingumu siekiant išspręsti ginčą.

102. Iš tikrųjų, mano nuomone, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo abejonės, išreikštos trečiajame klausime, reiškia bendro pobūdžio klausimus, susijusius su Vengrijos teismų darbo organizavimu, būtent su Vengrijoje taikoma vadinamąja vienodinimo procedūra ir pasekmėmis, kurias gali lemti šiomis aplinkybėmis *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) priimami privalomi sprendimai²⁸.

103. Manau, kad šis aspektas tik labai mažai susijęs su pagrindine byla, kurią nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ir konkrečiais klausimais dėl išvadų, kurias gali ir turi padaryti šis teismas, remdamasis konstatavimu, kad verslininko ir vartotojo sutarties sąlyga yra nesąžininga.

104. Pabrėžtina, kad į Direktyvos 93/13 taikymo sritį nepatenka valstybių narių teisinės procedūros ir priemonės, nustatytos siekiant organizuoti jų teismų sistemą ir užtikrinti vienodą nacionalinės jurisprudencijos taikymą.

²⁸ Pažymėtina, kad apie „kišimasi“ į bylą nagrinėjančių teismų darbą, kurį gali reikšti vienodo aiškinimo sistemos taikymas, kaip pabrėžė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, užsimenama Venecijos komisijos nuomonėje. Žr. ataskaitos, pateikiamos internete adresu <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282012%29001-e>, VI.5 skyrių.

105. Be to, šie klausimai, mano manymu, nesusiję su reikalavimais dėl veiksmingos teisminės gynybos, užtikrinamos pirmiausia pagal ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį, pagal kurią valstybės narės turi nustatyti teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistemą, užtikrinančią veiksmingą teisminę kontrolę Sąjungos teisės apimamose srityse²⁹.

106. Taip pat kyla klausimas, ar nagrinėjamu atveju verta ginčyti Vengrijos privalomų sprendimų dėl išaiškinimo sistemą, jei matyti, kad galiausiai būtų įstatymai Nr. XXXVIII, Nr. XL ir Nr. LXXVII galbūt yra probleminiai atsižvelgiant Direktyva 93/13 suteikiamą apsaugą, susijusią su nesąžiningomis sąlygomis.

107. Vien iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą sunku nustatyti, koks yra ryšys tarp, viena vertus, šios privalomų sprendimų dėl išaiškinimo sistemos organizavimo ir, kita vertus, Sąjungos kompetencijos bei jos teisėje įtvirtintų pagrindinių principų, nurodytų šioje nutartyje.

108. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausimą galima nebent suprasti kaip klausimą, kuriuo siekiama išsiaiškinti, ar, taikant *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) pagal teisės suvienodinimo sistemą priimtus privalomus sprendimus, nagrinėjamu atveju nekyla grėsmė veikti pažeidžiant pirmiausia Direktyvą 93/13 ir veiksmingos teisminės gynybos principą.

109. Nagrinėjamu atveju tam, kad Teisingumo Teismas galėtų nagrinėti klausimą, susijusį su tokiais procedūromis, turi būti konstatuota, kad jos gali kliudyti nacionaliniams teismams vykdyti savo funkciją taikant Sąjungos teisę.

110. Taip galėtų būti, pavyzdžiui, tuo atveju, jei būtų nustatyta, kad ginčijama organizavimo ar procedūrų taikymo tvarka trukdo jiems atsižvelgti į visas konstatavimo, jog tam tikros sąlygos yra nesąžiningos, pasekmes arba kliudo naudojantis SESV 267 straipsnyje įtvirtinta teise kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą³⁰.

111. Tačiau pažymėtina, kad nors *Kúria* (Aukščiausiasis Teismas) priimti sprendimai dėl suvienodinimo Vengrijos teismams yra privalomi, jie visai nekliudo šiems teismams vertinti nagrinėjamose bylose aptariamų sutarčių atitiktis Sąjungos teisei ar prireikus priimti sprendimo pagal šią teisę, netaikant sprendimo dėl teisės suvienodinimo remiantis Sąjungos teisės viršenybės principu.

112. Be to, kaip patvirtina šis procesas, niekas nekliudo nacionaliniams teismams pagal SESV 267 straipsnį kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl taikytinų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo. Jei Teisingumo Teismas padaro priešingą išvadą, nei pateikta sprendime dėl teisės suvienodinimo, gali būti teikiamas apeliacinis skundas siekiant, kad ateityje būtų užtikrintas vienodas Sąjungos teisę atitinkančios teisės taikymas.

113. Mano manymu, ši išvada visiškai atitinka patikslinimus, kuriuos Teisingumo Teismas neseniai pateikė 2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime *Banco Santander ir Escobedo Cortés* (C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643)³¹ dėl *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencijos. Šiame sprendime Teisingumo Teismas patvirtino, kad neatmetina, jog valstybės narės aukščiausios teisminės instancijos, kaip antai *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas), siekdamos suvienodinti teisės aiškinimą ir užtikrinti teisinį saugumą, gali, laikydamosi Direktyvos 93/13, nustatyti tam tikrus kriterijus, į kuriuos atsižvelgdami žemesnės instancijos teismai turi vertinti sutarties sąlygų nesąžiningumą.

29 Žr., pavyzdžiui, 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 34 punktas).

30 Žr., be kita ko, 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 24–32 punktai) ir 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimą *PFE* (C-689/13, EU:C:2016:199, 34 ir 38–41 punktai).

31 Taip pat žr. mano išvadą, pateiktą sujungtose bylose *Banco Santander ir Escobedo Cortés* (C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:216).

114. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į trečiąją klausimą atsakyti taip, kad pagal Sąjungai suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, teisę į veiksmingą teisminę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą nedraudžiami pagrindinėje byloje taikomi sprendimai dėl suvienodinimo, priimti siekiant vienodo teisės nuostatų aiškinimo.

Išvada

115. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Budai Központi Kerületi Bíróság* (Budajaus centrinis apygardos teismas, Vengrija) pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą atsakyti taip:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais reikia aiškinti taip, kad pagal ją nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kuria su vartotoju sudarytos sutarties dalinio negaliojimo dėl joje esančios nesąžiningos sąlygos atveju siekiama iš esmės išlaikyti sutarties galiojimą be nesąžiningos sąlygos. Taigi teismas, į kurį kreiptasi, negali ištaisyti sąlygos, esančios verslininko ir vartotojo sutartyje, negaliojimo pasekmių vien dėl to, kad tolesnis sutarties galiojimas tariamai prieštarauja ekonominiams vartotojo interesams.
2. Pagal Direktyvą 93/13 valstybei narei nedraudžiama, siekiant užtikrinti teisinį saugumą ir vartotojų apsaugą, teisėkūros priemonėmis pakeisti tam tikras nesąžiningas verslininkų ir vartotojų sutarčių sąlygas, jei šie pakeitimai nekenkia šia direktyva suteikiamos apsaugos veiksmingumui.
3. Pagal Sąjungai suteiktą kompetenciją siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, teisę į veiksmingą teisminę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą nedraudžiami pagrindinėje byloje taikomi sprendimai dėl suvienodinimo, priimti siekiant vienodo teisės nuostatų aiškinimo.